

II. ROZVOJ KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ

1. Kompetence k učení rozvíjíme

1) *zvyšováním stupně autonomie*

Cestou ke zvýšení nezávislosti vlastního rozvoje osobnosti na školním prostředí a učitelé jsou a) zprostředkování a nácvik strategií k učení a b) rozvoj primární motivace. Za účelem nácviku strategií k učení jsme pro učitele zpracovali metodický materiál, který poskytuje návod k tomu, jak systematicky vést žáky k práci s pojmy a informacemi. Zmíněný metodický materiál nabízí přehled diagramů, grafů a tabulek a zároveň uvádí příklady, jak se dají využít ve výuce. Dále obsahuje návod, jak v žácích rozvíjet schopnost číst s porozuměním, schopnost aktivně poslouchat přednášku, připravit koherentní text, schopnost zapamatovat si atd. Do budoucna bude nutno hledat způsoby, jak žáky stále více zapojovat i do plánování učební činnosti, např. umožnit jim volbu témat a jejich pořadí, prodiskutovat s nimi cíle atp.

2) *vedením žáků k reflexi a sebehodnocení*

Žáky vedeme k reflexi o počátečním stavu úrovně vlastních vědomostí či dovedností, o pokroku, který učinili, i o cílech vlastní učební činnosti. Objektivizaci sebehodnocení mohou dobře sloužit obecně uznávané standardy (např. SERR) či testování (např. testy Scio aj.), reflexi nad pokrokem portfolia.

3) *zvyšováním způsobilosti k autokorekci*

Práci s algoritmy řešení úloh vedeme žáky k uvědomělé autokorekci.

4) *zprostředkováním učebních strategií*

A) zprostředkováním přímých strategií (kognitivních), jež jsou zaměřené přímo na zpracování učiva, a to

Ø *strategií usnadňujících zapamatování (práce s pojmy a se slovní zásobou v cizím jazyce)*

a) seskupování slov/pojmů do skupin podle nejrůznějších hledisek

- skupiny souřadných slov/pojmů (olovo, zinek, rtuť - kovy)
- vytváření slovních čeledí (kousek, kousat, kus, Biss, beißen, Bisschen, bit, bite, a bit, ústa, ústít, Mund, münden)
- vytváření významových polí (hora, hřeben, sedlo, pohoří, průsmyk, úpatí, vrchol – horstvo)
- slova stejného slovtvorného typu (Lehrer - in, Schüler - in, Verkäufer - in)
- skupiny souznačných slov (synonyma)
- skupiny slov opačného významu (antonyma)
- dvojice souzvučných slov (homonyma)
- dvojice podobných slov (paronyma – adaptovat x adoptovat)

b) vytváření minimálního kontextu, při prezentaci nových slov/pojmů upozorňujeme na valenci slova (na jeho spojitelnost s jinými slovy)

c) vytváření asociací s už známými informacemi (pavoukový diagram)

- d) využívání vizualizace všeho typu, využívání dramatizací (znázornění pomocí děje)
- e) srovnávání jazyků (mateřština, cizí jazyky – angl. environment, environmental, environmentalist, environmentally friendly x č. environmentální výchova)
- f) vytváření akronymů

Ø strategií na zpracování souvislostí

- a) využívání diagramů
 - pavoukový diagram
 - stromový diagram
 - řetězový diagram
 - Vennův diagram
 - kruhový diagram
- b) využívání grafů
 - line graph – spojnicový graf
 - bar graph – sloupcový graf
 - circle graph – koláčový, kruhový graf
- c) využívání tabulek
- d) strukturování textu
 - podtrhávání, zakroužkování, používání barev
 - výpisky, výtah
 - vypracování osnovy
- e) upřednostňování induktivních postupů, důsledné procvičování a smysluplné opakování (nikoliv řízeným rozhovorem)

B) zprostředkováním nepřímých strategií, jež jsou zaměřené na způsoby získávání informací a rozvoj autonomního učení, a to

Ø sociálních strategií

- a) hledání pomoci u druhých
 - kladení otázek
 - žádost o vysvětlení
 - ujištění se, zda jsme správně pochopili, zda rozumíme
 - žádost o opravu
- b) spolupráce ve skupině (společné vypracování úkolů, včetně domácích, společná kontrola, vzájemné přezkoušení)

Ø strategií na podporu autonomního učení

- a) práce s portfolii
- b) spoluúčast žáků na určování cílů, obsahu, metod a forem práce tam, kde je to možné a účelné
- c) vytvoření prostoru pro výměnu zkušeností nabytých při učení (výměna akronymů, výměna individuálních učebních strategií – co mi při učení pomáhá)
- d) vytváření pozitivního „obrazu o sobě“, vést k vnímání pokroku v učení
- e) nasazení pomůcek a rozvoj schopností pracovat s nimi (slovníky, knihovna, PC)

Jak se kompetence k učení projevují v konkrétních žákových činnostech, ilustruje následující přehled:

Žák

- navrhne plán postupu pro zvládnutí konkrétního učebního obsahu
- vybírá vhodné grafické uspořádání informací, vytváří systém poznatků, třídí informace (diagram, tabulka, zápisky...)
- pracuje s pojmem (definuje, odvozuje význam, vztahuje k už známým pojmům...)

- pracuje s běžnými symboly a znaky (pro fyzikální veličiny, chemické prvky...)
- naplňuje pozorování
- naplňuje experiment
- vyhodnotí pozorování i experiment, zvolí vhodné grafické znázornění (graf, diagram, tabulka, obrázek, schéma)
- volí a užívá vhodné učební strategie (strategie pro zapamatování, pro strukturování informací)
- při učení zapojuje více smyslů (kreslí, píše, pracuje s mapou a jinými pomůckami, mluví nahlas a poslouchá; kde lze, nasadí hmat a čich)
- poznatky propojuje (uvádí souvislosti s ostatními předměty, s jinou látkou v rámci předmětu)
- poznatky aplikuje (uvádí příklady aplikace v praktickém životě)
- hodnotí vlastní učební činnost a vlastní pokrok při učení
- rozliší důležité od méně důležitého
- dokáže vymezit výkon; formuluje, co se od něho očekává
- provádí myšlenkové operace indukci, dedukci, analýzu, syntézu, srovnávání, třídění, zobecňování atd. a uvědomuje si, co cvičí

2. Kompetence k řešení problémů rozvíjíme

1) zvyšováním schopnosti k řešení problémů

Kompetence k řešení problémů lze rozvíjet pouze řešením problémů. Učitelé všech předmětů budou do

hodin zařazovat problémové úkoly a úkoly na transfer a při tom budou dbát, aby:

- a) průběžně sledovali činnost žáků
- b) seznamovali žáky s obecnými principy řešení problémů (asociační princip, princip odloženého hodnocení, princip zcizení)
- c) vedli žáky k aktivnímu učení a vytvářeli podmínky pro rozvoj kritického myšlení (např. prostřednictvím třífázového modelu pedagogického konstruktivismu)

2) zvyšováním ochoty k řešení problémů

Problémové úkoly musejí být koncipovány tak, aby žáky neodrazovaly. To znamená, že

- a) jsou vhodně zvoleny
- b) nabízejí vhodný způsob řešení (brainstorming, brainpool, přeformulování problému, práce s analogiemi, popř. jiné)
- c) jsou správně formálně zadány

Jak se kompetence k řešení problémů projevují v konkrétních žákových činnostech, ilustruje následující přehled:

Žák

- dokáže objevit problém, rozporuplnost, nejasnost
- analyzuje problém
- popíše problém
- vytyčí cíle
- obstará informace
- činí rozhodnutí

- naplňuje možnosti řešení
- vytváří asociace
- provádí průběžnou kontrolu
- přezkoumá řešení

Kreativita

Žák

- zná metody kreativního řešení problémů
- rozumí principu oddáleného hodnocení
- rozumí principu zcizení (zahrnuje aktivity vedoucí k tomu, aby se člověk oprostil od obvyklých vzorců myšlení)
- nic nepovažuje za nemožné
- dokáže se vzdát předsudků
- vytváří asociace
- nově a překvapivě kombinuje informace

3. Kompetence komunikativní rozvíjíme

1) zdokonalováním komunikativní a diskurzní pragmatické kompetence

Ve všech předmětech se musí v daleko větší míře než doposud dbát na tvorbu textů podle obecných pravidel. S tím úzce souvisí průřezové téma mediální výchova, které je zaměřeno na rozvoj prezentace výstupů z učební činnosti. Tvorba mediálních produktů se stane součástí všech oborů, přestane být ve výhradní kompetenci učitelů jazyka.

Tvorba (monologického) textu se řídí následujícími zásadami:

Žáci

- v případě písemného textu naleznou vhodný nadpis
- charakterizují text jako celek, seznámí příjemce s cíli, zdůvodní výběr tématu
- představí strukturu textu, vysvětlí neznámé pojmy
- prezentují text, dbají na kohezi a koherenci textu
- vyzdvihnou znovu nejdůležitější pasáže
- zaujmou vlastní stanovisko

2) zdokonalováním lingvistické kompetence

Rozvoj lingvistických kompetencí v rámci vzdělávací oblasti jazyk a jazyková komunikace.

3) zdokonalováním schopnosti porozumět neverbální komunikaci a vyhodnocovat ji

Učitelé všech předmětů budou žákům poskytovat informace o neverbální komunikaci. Při tvorbě mediálních výstupů, při prezentacích a přednášení referátů budou dbát na to, aby žáci dodržovali základní pravidla.

4) zvýšením využití informačních technologií ve výchovně vzdělávacím působení školy i při tvorbě mediálního obrazu školy

5) zprostředkováním znalostí z oblasti efektivní komunikace

Během základního vzdělávání se žáci seznámí

s pojmem konflikt, přestanou konflikt chápat jako jev primárně negativní, zvládnou základní strategie řešení konfliktu.

6) zprostředkováním kompenzačních strategií při komunikaci

- a) nebát se použít mimiku a gestikulaci, případně grafické znázornění
- b) dokázat se vyhnout nežádoucímu tématu
- c) dokázat ústrojně změnit téma hovoru
- d) dokázat využít v komunikaci sociální strategie
 - kladení otázek
 - žádost o vysvětlení
 - ujištění se, zda jsme správně pochopili, zda rozumíme
 - žádost o opravu
- e) dokázat vytvořit náhradní slovo, opsat význam, použít synonymum, nadřazený význam atd. tak, abychom se vyhnuli nežádoucím pauzám, rozpakům

Jak se komunikativní kompetence projevují v konkrétních žákových činnostech, ilustruje následující přehled:

Žák

- dovede jasně formulovat myšlenku
- vyjadřuje myšlenky v logickém sledu
- vyjadřuje se kultivovaně
- rozlišuje písemný a psaný projev
- rozlišuje funkční styly a různé žánry (dokáže napsat článek do populárně naučného časopisu, novinovou zprávu, připravit interview, vyjádří informace i graficky diagramem, obrázkem,

tabulkou, ...)

- rozumí tabulkám, diagramům, grafům; informace v nich dokáže interpretovat
- zapojuje se do diskuse, dokáže řídit diskusi
- využívá dostupné informační a komunikační prostředky
- řádně naslouchá
- opakuje a shrnuje, co slyšel
- poskytuje zpětnou vazbu
- vyhodnocuje neverbální signály
- vysílá přiměřené neverbální signály
- porozumí konfliktu a zná strategie řešení konfliktu

Zdůvodňování

Žák

- dokáže si ujasnit a vysvětlit cíl, záměr, funkci toho, čeho se má dosáhnout
- dokáže odlišit metody a možnosti realizovat cíl
- volí pro argumenty adekvátní výrazy

Hodnocení

Žák

- dokáže stanovit kritéria hodnocení; drží se objektivních kritérií
- dokáže pozorovat, rozpozná souvislosti
- rozlišuje hodnocení výkonu od hodnocení osoby; nevztahuje kritiku proti své osobě
- dokáže se distancovat od vztahů k hodnocené osobě

4. Kompetence sociální a personální rozvíjíme

1) vedením žáků k účinné spolupráci

Učitelé budou zařazovat do výuky skupinové vyučování. Pro skupinovou práci vyberou takové úkoly, které podnítí spolupráci mezi žáky. V rámci mediálních a projektových dnů se bude tvorbou věkově heterogenních skupin podporovat spolupráce napříč ročníky. Během skupinové práce budou žáci seznamováni s tzv. skupinovými ctnostmi.

2) zvyšováním iniciativy

Vytvořením bodového systému hodnocení v některých předmětech se pokusíme vést žáky ke zvýšené iniciativě.

3) zvyšováním tvořivosti

V rámci mediálních dnů se bude klást důraz i na tvorbu jiných než textových výstupů. Ve větší míře se může při pořizování výstupů v oblasti jazyk a jazyková komunikace či člověk a příroda využívat dovedností nabytých v rámci vzdělávací oblasti umění a kultura.

4) vytvářením pozitivního obrazu o sobě

Zadáváním krátkodobých a jasně formulovaných

cílů, navozováním přiměřených požadavků, jakož i důrazem na (materiální) výstupy chceme u žáků systematicky pozitivně ovlivňovat jejich obraz o sobě.

5) zvyšováním samostatnosti a odpovědnosti žáků (viz též kompetence k učení)

Jak se kompetence sociální a personální projevují v konkrétních žakových činnostech, ilustruje následující přehled:

Samostatnost

Žák

- vyvíjí iniciativu
- vypořádá se s kritikou
- samostatně hledá informace
- obhájí vlastní názory
- využívá nabízené možnosti
- přebírá odpovědnost za vlastní rozvoj

Odpovědnost

Žák

- dodržuje úmluvu (nosí domácí úkoly v domluveném termínu...)
- projevuje vlastní vůli učit se, spolupracovat v hodině
- odhaduje důsledky svého rozhodování
- jedná vědomě, je si vědom cíle

Kooperace

Žák

- ujasní si cíle skupiny
- přebere spoluodpovědnost za jejich realizaci skupinou
- porozumí konfliktu
- dokáže nabídnout své řešení
- zná strategie kooperace (poražený – poražený, vítěz – poražený, vítěz – vítěz)
- projevuje ochotu předávat své vědomosti ostatním
- projevuje ochotu pomáhat
- vykazuje tzv. týmové ctnosti: schopnost empatie, upřímnost, uznání platnosti lepšího argumentu, ochota měnit role – ochota vést i být veden, ochota naslouchat

5. Kompetence občanské rozvíjíme

1) zapojením žáků do života školy

Cílem GJO je vytvoření komunity lidí se společným cílem, a to rozvíjením vědomí sounáležitosti a odpovědnosti za společnou práci u učitelů i žáků. Nástrojem k tomu jsou žakovský parlament, Gymfórum, možnost komentovat dění na škole na webových stránkách školy, projektové dny v průběhu školního roku, v jeho závěru projektové týdny, školní festival 1.června a ostatní akce a instituce celoškolního charakteru.

2) pěstováním ochoty distancovat se od konvenčních postojů

Organizováním cyklu besed „Taky mezi námi“, školního festivalu, cíleně zaměřenými

projekty atd. budeme žákům přibližovat smýšlení menšin ve společnosti.

3) zvyšováním citlivosti pro ekologické, environmentální problémy, jakož i problémy pramenící ze vznikající multikulturality naší společnosti.

Pořádáním monotematických dnů a projektových týdnů vedeme žáky ke komplexnímu poznání skutečnosti.

4) probouzením a upevňováním lokálního patriotizmu v žácích

Projektovými dny a především projektem Hornická města vedeme žáky k uvědomění si historického a kulturního významu Kutné Hory a nutnosti zachovat, rozvíjet a předat dědictví minulosti dalším generacím.

Jak se kompetence občanské projevují v konkrétních žakových činnostech, ilustruje následující přehled:

Žák

- respektuje přesvědčení druhých lidí
- je si vědom svých práv a povinností ve škole, mimo školu
- uvědomuje si význam pravidel
- chrání společný majetek, majetek školy
- udržuje pořádek, respektuje požadavky na kvalitní životní prostředí

6. Kompetence pracovní rozvíjíme

1) *upevňováním pracovních návyků a zvyšováním citlivosti na otázky ochrany zdraví*

Dbáme na optimální materiální, hygienické a organizační podmínky procesu vzdělávání. Učitelé žákům zprostředkovávají relaxační techniky použitelné během učení, věnují pozornost vytváření návyků mít na zřeteli zásady ochrany zdraví a bezpečnosti práce.

2) *seznámením s vývojem lidské civilizace a rozvojem technologií, jež umožnily vznik současné civilizace*

Projektové vyučování vede žáky ke komplexnímu vnímání skutečnosti, umožňuje žákům vnímat nejen výsledek lidské činnosti (např. stavební památka), nýbrž i předpoklady a průběh činnosti (know how, kapitál, práce).

3) *systematickým prováděním projektů směřujícím ke zvnitřnění všech fází projektu od přípravné fáze po prezentační fázi ve vědomí žáka*

4) *seznamováním žáků s podnikatelskými aktivitami, institucemi a organizacemi*

Exkurze a besedy pořádané pro žáky v oblasti světa práce se nezaměřují pouze na činnosti a výsledky nejrozličnějších subjektů, nýbrž i na jejich legislativní, organizační a finanční pozadí.

7. Kompetence k podnikavosti rozvíjíme

1) *každodenním tréninkem volných vlastností při výchovně vzdělávacím procesu, zvláště sebeovládání, vytrvalosti a rozhodování*

Činnostní vyučování, metody objevování, problémové vyučování ve fázi prezentace učiva jsou pro rozvoj volných vlastností vhodnější než předávání hotových poznatků. Stejně významné jsou i důslednost při opakování vědomostí a nácviku dovedností, stejně jako náročnost při hodnocení. Vedeme žáky k sebedisciplíně v oblasti úsudku, oceníme, odolají-li skupinovému myšlení, desinformaci a pokusům o manipulaci. Povzbuzujeme je k vyhledávání podkladů, k pečlivému ověřování informací, ke zvažování argumentů.

2) *tréninkem v oblasti organizace studia a práce*

Projektové vyučování, práce s portfolií i zaměstnání v rámci community service učí žáky sestavování plánů, stanovení cílů, určování priorit, třídění a archivování informací, opatřování zpětnovazebních informací, sebehodnocení a odpovídající sebe prezentaci.

3) *zvyšováním flexibility a přizpůsobivosti žáků*

Při zadávání úkolů v běžné výuce účelně měníme podmínky výkonu (čas, pomůcky, míra pomoci aj.) a složení týmu. Rovněž angažováním žáků v rámci community service a školou organizovaných akcí, projektů, studentských výměn (výměny se zahraničními školami, projekt Hornická města) zvykáme žáky na práci

v nových podmínkách, v měnících se týmech a pod vedením různých učitelů.

4) *zvyšováním tvořivosti žáků*

Při výuce vedeme žáky k navrhování různých způsobů řešení úkolu, k novým pohledům na jevy, k inovativnosti. Oceňujeme zvědavost a ochotu hledat netradiční řešení, užívat moderní pomůcky.

5) *seznamováním žáků s vývojem lidské civilizace, rozvojem technologií, jež umožnily vznik současné civilizace, a s podnikatelskými aktivitami, institucemi a organizacemi*

Projektové vyučování vede žáky ke komplexnímu vnímání skutečnosti, umožňuje žákům vnímat nejen výsledek lidské činnosti (např. stavební památka), nýbrž i předpoklady a průběh činnosti (know how, kapitál, práce). Exkurze a besedy pořádané pro žáky se nezaměřují pouze na činnosti a výsledky nejrozličnějších subjektů, nýbrž i na jejich legislativní, organizační a finanční pozadí, realitu tržního prostředí apod.

Jak se kompetence k podnikavosti projevují v konkrétních žakových činnostech, ilustruje následující přehled:

Žák

- v případě nezdaru se nevzdává, pokračuje v řešení
- je schopen soustředěně pracovat (i pod tlakem a ve stresu), zvládá zvýšenou zátěž
- před zahájením práce plánuje, zvažuje možná řešení
- je odolný vůči změnám, dokáže po změně navázat na předchozí práci, příp. korigovat způsob řešení na základě

nových podmínek

- usiluje o sebereflexi ve všech fázích řešení úkolu
- je iniciativní, uplatňuje proaktivní přístup, angažuje se nad rámec svých povinností
- motivuje se k dalšímu vzdělávání
- neodmítá netradiční způsoby řešení
- reálně posuzuje své možnosti
- reálně hodnotí problémy (nepodceňuje je ani nepřeceňuje)
- zná a uplatňuje principy řešení problémů
- chápe podstatu podnikání, rozumí významu hospodářství v dějinách civilizace.

